

**MITOKRITIKA:
PLURIDISCIPLINARNOST,
ANALOGNE POVEZAVE IN
PARADOKSALNA LOGIKA**

Dr. Metka Zupančič
Zaslužna profesorica,
Univerza v Alabami,
Tuscaloosa, ZDA

MITOKRITIKA

Njen pojav in razvoj: na osnovi predhodnih raziskovanj mitov, največkrat klasičnih, grško-rimskih, ali iz širše zakladnice različnih kultur (Bachelard, Vernant, Lévi-Strauss, Dumézil, tudi Jung)

Šestdeseta leta v Franciji: strukturalizem, semiotika, dekonstrukcija

KRITIKA = »French Theory« / sociokritika, psihokritika, ... **mitokritika**

= teoretska kritika, ki raziskuje literarna dela na osnovi uveljavljenih teorij (za razliko od »časopisne« kritike (recimo v dnevnem tisku))

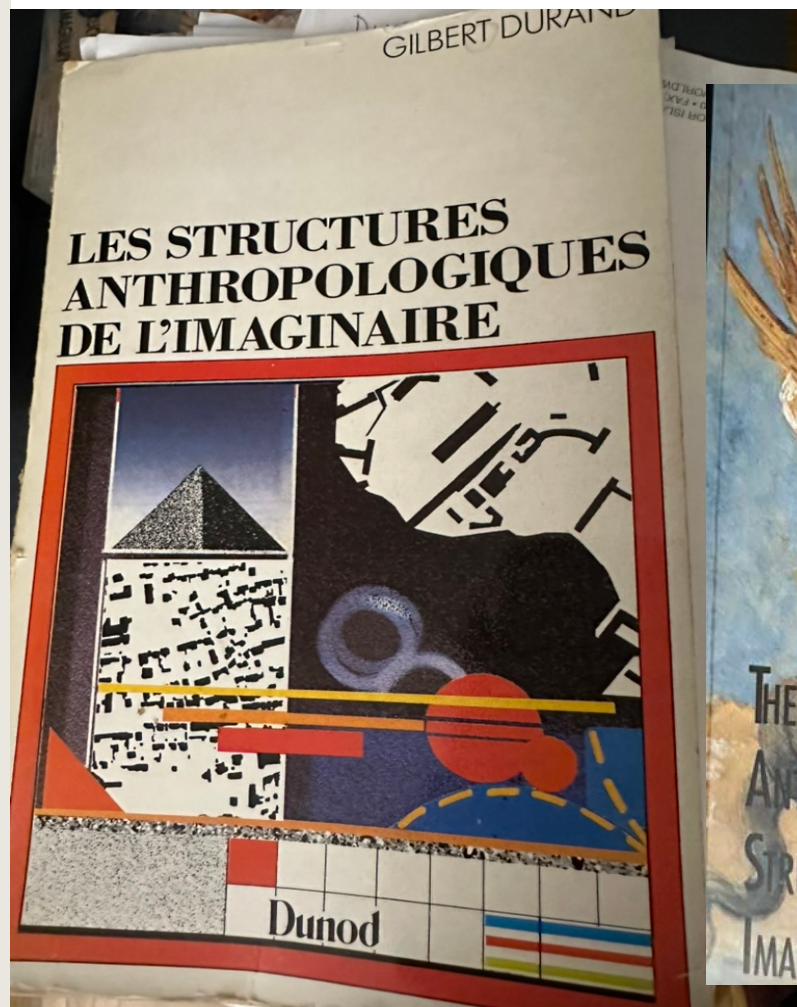
GILBERT DURAND (1921-2012)

ANTROPOLOG, IMAGINARNO, MITI

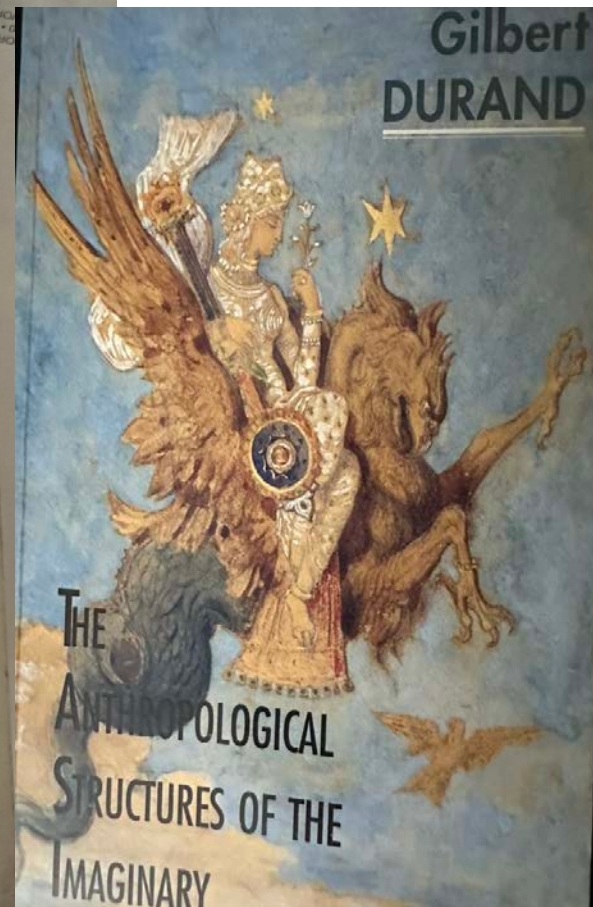
Les structures anthropologiques de l'imaginaire (1960), Pariz, Dunod, 1969 (12. izdaja, 2016).

DURANDOVE GLAVNE TRDITVE

- Strukturalizem = iskanje osnovnih vzorcev, osnovne STRUKTURE (lahko je jezikovna/literarna, matematična, družbena, psihološka ...) / za katero ni nujno, da ji pripišemo pomen
- G. DURAND: STRUKTURE SO ANTROPOLOŠKA DANOST
- V STRUKTURAH SE NAHAJAJO MITI = ki jih je »antropološko« mogoče najti v prav vseh kulturah

1969

1992

LA PENSÉE ET LE SACRÉ

GILBERT DURAND

**SCIENCE
DE L'HOMME
ET TRADITION**

“Le nouvel esprit
anthropologique”

1979 - RAZLAGA MITANALIZE;
1996 - RAZLAGA POSTOPKOV ZA
MITOKRITIŠKO OBDELAVO GRADIVA

Champs de l'imaginaire

Gilbert Durand

Textes réunis par Danièle Chauvin

»**IMAGINAIRE**« -
»IMAGINARNO«
»L'IMAGINAIRE« KOT
»KROVNI POJEM«, KI V
»LAIČNI«, SEKULARNI
ZNANSTVENI
SKUPNOSTI POVEZUJE
RAZLIČNE DISCIPLINE (G.
DURAND:
ANTROPOLOGIJO;
LITERARNE VEDE;
PSIHOLOGIJO;
PSIHOANALIZO ...) – IN
SE NE ZDI PREBLIZU
VSEGA **RELIGIOZNEGA**,
KAR MORDA
SUGERIRAJO MITI.

- miti, simboli in arhetipi
- opredeljujejo vse človeštvo
- literatura ali splošneje umetnost in kultura
- prihajajo do izraza v naših odnosih do sveta nasploh = naša prepričanja, pričakovanja, strahovi ...
- V različnih obdobjih se izkazujejo s prevladujočimi mitskimi paradigmami, ki se vračajo v novih, še vedno prepoznavnih oblikah.
- Durand, *Sciences de l'homme et tradition*, 1979:
- iz pretežno sinhronega v diahrono videnje mitskih manifestacij skozi stoletja = 19. stoletje v znamenju HERMESA

OSEBNA IZKUŠNJA: POT OD STRUKTURALIZMA DO RAZUMEVANJA POMENA **ORFIČNEGA** MITA (PRED SAMIM STIKOM Z MITOKRITIKO KOT TAKO!)

- Raziskovanje francoskega »novega romana« in še posebej del nobelovca Clauda Simona (1913-2005)
- Matematično usmerjen strukturalizem
- prvi doktorat, *La structuration de Triptyque* (1973) vue dans sa triplicité, Univerza v Strasbourgu, Francija, 1977
- Razširjen pogled: Simonova intertekstualnost v organski navezavi na mitologijo, v romanu *Les Géorgiques* (1981 – slovenski prevod MZ, *Georgike*, LJ, CZ, 1986, zbirka Nobelovci)
- priučevanje novih oblik razmišljanja na osnovi analognih, nelinearnih, vseobsegajočih rizomskih povezav
- v nasprotju s tedanjimi – in uveljavljenimi – »znanstvenimi« pristopi k obravnavanim romanom
- prav poglobljen vpogled v prisotnost **orfičnega mita** pojasni **neprestano asociativno pretočnost romanesknega gradiva** med literarnimi referencami, slikarstvom, glasbo, ritmičnimi premiki in tudi matematiko (s teoretskim navezovanjem na Elisabeth Sewell in na dialog/polifoničnost Mihaila Bakhtina).

NOVA OZAVEŠČANJA V ZDA IN KANADI (NA OSNOVI PREDHODNIH RAZMISLEKOV V TEJ SMERI):

MITOKRITIKA KOT
SINTEZA, KOT POT K
INTEGRIRANEMU,
POGOSTO
NELINEARNEMU NAČINU
MIŠLJENJA,
POSTAVLJENO NA
ANALOGIJI, PARADOKSNI
LOGIKI IN SPREJEMANJU
NASPROTIJ

ZAKAJ V NASPROTJU Z UVELJAVLJENIMI PRISTOPI?

PREVLADUJOČA »ZNANSTVENA« PARADIGMA, TUDI V LITERARNIH VEDAH / HUMANISTIKI – pod vplivom EMPIRIČNIH ZNANOSTI (hvala, dr. Mihaela Pavličev, za namig o “Dunajski šoli”)

»DUNAJSKI KROG« MATEMATIKOV IN FILOZOFOV
1926/1936

- **Echegaray Köhler, “Metaphysics in the Vienna Circle” (1991)**
- Of all the basic conceptions of the Vienna Circle, **the rejection of metaphysics** was the most penetrating, the most spectacular, but also the most repellent.
- https://doi.org/10.1007/978-94-011-3182-7_10
- **Thomas Uebel, “Stanford Encyclopedia of Philosophy” (2006, rev. 2024)**
- Their **radically anti-metaphysical stance** was supported by an empiricist criterion of meaning and a broadly logicist conception of mathematics.

POVZEMAM:

MITOKRITIKA = ENA
IZMED METOD
LITERARNO-
PRIMERJALNE VEDE
ALI SPLOŠNO
KULTURNIH
INTERDISCIPLINARNIH
PRISTOPOV
K DELOVANJU,
ZGODOVINI IN
TEORIJI MITOV

- Z začetki v Franciji, pretežno po drugi svetovni vojni, študij mitologije pod prevladujočim vplivom strukturalizma: raziskovanje osnovnih mitskih struktur (Claude Lévi-Strauss), postopoma pa je v tej »kritiški« usmeritvi začelo prihajati do integracije ne samo empiričnih, temveč tudi »metafizičnih« dimenzij. Mitokritika / v različnih inačicah pretežno v zahodni kulturi / se že zaradi **svojega osnovnega predmeta obravnave, mitov**, nujno srečuje z razsežnostmi, za katere (še vedno) zna veljati, da mejijo če **že ne na mistiko**, vsekakor na srečevanje prav z **metafizičnimi elementi**.
- **José Manuel Losada**, v številnih objavah o KULTURNI MITOKRITIKI, vztraja, da **NI MITA BREZ TRANSCENDENCE** – vendar, **ALI JE IMANENTNA? Ali si jo SAMI DOLOČAMO in jo lahko tudi OVRŽEMO?**

OPREDELITEV **MITA** IZ KNJIGE *HERMES AND APHRODITE ENCOUNTERS*, UR. METKA ZUPANČIČ, 2004, STR. 2

Na mite je mogoče gledati kot na sistem vrednot (ali prepričanj), s katerimi pojasnujemo realnost, kot sistem, ki se ves čas obnavlja, ki se mu podrejamo in ki upravlja z našim življenjem. Dejstva, da določeni miti upravljajo z našim vsakdanom, nedvomno ne dojemamo zavedno in nas torej vodijo na nezavedni ravni. Če nam uspe z distanco opazovati sile, ki uravnavajo naša življenja, se morda lahko zavemo, kolikšno oblast imajo nad nami te vrednote, kako zelo živa je njihova moč in njihova sposobnost, da nas zaščitijo, da nam pomagajo biti ustvarjalni, na manj prijetni ravni pa tudi, kako zelo si lahko z njimi škodujemo. (moj prevod)

O ČEM GOVORI TA OPREDELITEV MITA IZPRED SKORAJ ČETRTO STOLETJA?

POUDARJA **VLOGO**, ki jo **imamo sami** najprej pri **razpoznavanju** mitov – kot **sistemov vrednot ali prepričanj, ki nas določajo**, nato pa pri **odločitvi**, da se jim **ne podrejamo** in da jih morda lahko tudi **postavimo na glavo**.

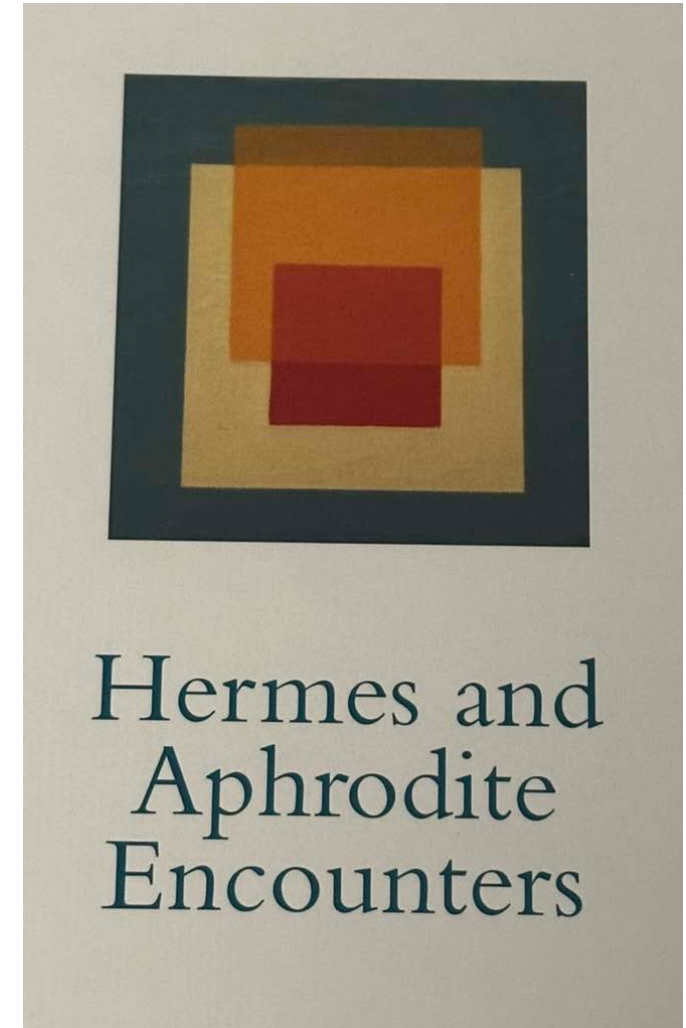
Simpozij o Hermesu in Afroditi (Univerza v Alabami, leta 2002), kot v kontrast sodobnemu razumevanju pojma »mit«, še posebej v anglo-saksonskem okolju (kar se uveljavlja tudi v slovenščini):

»MIT KOT LAŽ, MIT KOT IZMIŠLJOTINA«

Tudi negativni predznak vključuje **zavedanje o procesu oblikovanja mitov** ali zgodb (*mythos* v grščini = »zgodba«).

Vprašanje, s kakšnim **namenom** in s kakšnimi možnimi **posledicami** se »miti« oblikujejo => razmišljanje = že del **demitizacije, razgraditve** takšnega ali drugačnega mita, njegove »dekonstrukcije«

Tovrstna percepcija mitov daje misliti na »novodobne« težnje k ozaveščanju (zagotovo manj »nove«, kot zagotavljajo »kvantni« pristopi k samozavedanju – njihov izvor pogosto lahko najdemo že v budizmu, jogi, itd.

JE ČLOVEŠTVO LAHKO BREZ »ZGODB« = MITOV? ALI DETERMINISTIČNO / GENETSKO DELUJEJO NA NAS?

- Kaj je potem »vrhovna vrednota«? Tisto, kar proglašamo za »sveto«? (še posebej, če naj bi za obstoj mitov bila potrebna transcendentálna dimenzija)
- KAJ JE potem **SVETO**?
- ALI JE nekaj **SVETO SAMO PO SEBI**?
- Ali izhaja iz našega lastnega procesa deifikacije? In kdaj se »svetost« nato poruši? In zakaj?

- Tudi **empirična znanstvena paradigma** je zato »**zgodba**«, ki si jo kot tako pripovedujemo, dokler ne pride do novih odkritij in spoznanj, ki jo lahko postavijo na glavo.
- Ves čas je prisotna tudi takšna ali drugačna **vodilna ideologija**, ki se ji ljudje podrejajo – zaradi razlogov, o katerih bi veljalo razmisliti, v bistvu **VEČ VODILNIH IDEOLOGIJ**, za katere se potem odločamo, kot sami dozorevamo.

MITOKRITIKA JE TOREJ NE SAMO VEDA ZA RAZISKOVANJE MITOV IN NJIHOVEGA DELOVANJA, AMPAK DODATNO ŠE **METODA**, KI **SPREMINJA TUDI OSEBO**, KI SE LOTI RAZISKOVANJA

- z opazovanjem **dogajanj zunaj** se nam **odpirajo nove razsežnosti, razumevanje o tem, da** »zunanje« odseva nas same, drugače rečeno, da nas »zunaj« najbrž pretežno zanima tisto, kar želimo dojeti, domisliti v nas samih. To ne pomeni, da pri svojem raziskovalnem delu ne bomo kar se da natančno domislili, **kako miti delujejo v različnih kontekstih**, pa tudi, kakšne širše **posledice** lahko imajo na ta okolja.
- vsaj v zahodni civilizaciji prisotne in sprejete razlage, ki jih recimo povzema tudi **Mircea Eliade** v delu *Aspects du mythe* (1963; v angleščini *Myth and Reality*, 1963, nedvomno pomemben pomenski preskok od originala): da je v človeštvo v davni preteklosti oblikovalo mite in legende, s katerimi si je razlagalo nastanek sveta ali posamezne »kasnejše«, pogosto »slabo razumljene« pojave, ki so jih presegali. Se pravi, da se mitologija vedno navezuje na **metafiziko**, kar po svoje, če se vrnemo k dunajskemu krogu filozofov in matematikov, pomaga razumeti, zakaj ukvarjanje z miti, razen s »čisto« razumskega stališča, ni »znanstveno sprejemljivo«

MITOKRITIŠKI POSTOPKI, POVZETI PO GILBERTU DURANDU

vsaka »zgodba« neizogibno, »antropološko« nosilka globoko zavezujočih in opredeljujočih modelov, vzorcev, shem, arhetipov, ki kažejo na miselnost in vrednote v posameznem okolju in v določenem zgodovinskem trenutku.

Pri identifikaciji **paradigem ali arhetipov** v kulturi in umetnosti se mitokritika pretežno naslanja na **dva postopka**. Prvič, v pripovedih/zgodbah preverja **prisotnost mitoloških oseb ali pojavov**, ki se v zahodnem kontekstu najpogosteje vežejo na grško-rimsko mitologijo.

Nato je pomembno opredeliti, katere značilnosti se tesneje naslanjajo na **klasično izročilo**, ali pa, kateri »**mitologemi**« (najmanjši mitološko pomenljivi sestavni delci) so v sodobnosti dobili povsem **drugačne značilnosti**, kljub navezavi na klasični mit. Prav razčlenjevanje mitologemov pomaga pri **drugem postopku, identifikaciji** potencialnega mitološkega ali arhetipskega gradiva tudi v primerih, ko recimo Prometejevo ali Hermesovo **ime ni neposredno prisotno**, zato pa prepoznamo **arhetip »rešitelja človeštva«** ali »posrednika med različnimi svetovi«.

MZ, »MITOKRITIKA IN SODOBNA LITERARNA VEDA«, OBJAVLJENEM LETA 2018 V *PRIMERJALNI KNJIŽEVNOSTI*

- Iz povzetka:
- Osnovna **dilema**, ki jo je poglobljeno načela mitokritika, zadeva jedro literarnih ali širših humanističnih ved, se pravi **spraševanje o ciljih in »primernih« metodah za obdelavo gradiva, ki je v svoji zasnovi pretežno »neracionalno«**, povezano z globljimi sferami človeške biti, bivanja in ustvarjalnosti, in se torej udejanja s pomočjo legend, arhetipov in simbolov. Današnja, »**nova**« **mitokritika**, ki jo srečujemo predvsem v Španiji pa tudi v Belgiji in Franciji, se zaveda nujnega odpiranja k **interdisciplinarnosti** in **novim oblikam umetniškega izražanja, ki jih pogojujejo sodobni tehnološki dosežki**. Odprto pa ostaja vprašanje znanstvene (bolj ali manj racionalistično usmerjene) metode, s katero je mogoče najustreznejše analizirati mite v sodobni umetnosti in še posebej v literaturi.

GILBERT DURAND IN NJEGOVA PREDSTAVITEV METODE IN PREDVSEM MITOV (MZ, STR. 65)

V *Champs de l'imaginaire* velja posebej izpostaviti esej, ki je bil prvič objavljen leta 1989, »Méthode archétypologique: de la **mythocritique** à la **mythanalyse**« (133–156). V njem avtor spet predstavi **obe plati svoje metode** in se zavzame za vrnitev k »humanistični znanosti«, ki bi znala vnovič **združiti** vsakovrstne epistemološke delitve na različne vede in se osredotočiti na »*homo sapiens sapiens*« kot edini predmet raziskav (133). Podrobnejšemu seznanjanju s to metodo je v knjigi namenjen zadnji esej, »Pas à pas mythocritique« (229–242). V svoji opredelitvi mita Durand tako omenja Eliadove raziskave in poudari, da je **mit nekakšna matrica, ki zaznamuje vsakršno pripoved, literarno ali glasbeno, slikovno, scensko, itd., njeno vsebino pa določajo sheme in arhetipi, ki jih nosi v sebi vsako človeško bitje** (230). Pri tem nakazuje **dva glavna postopka** v raziskovalnem procesu: naprej velja »**statično**« ugotavljati, kateri mitski vzorci so latentno ali eksplicitno prisotni v obravnavanem materialu. Druga faza je »**dinamična**«, posvečena mobilnosti, spremembam v mitski naravi ali strukturi (230). S tem Durand pomaga premostiti dilemo med dvema pristopoma, ki sta zanj enako pomembna in potrebna, se pravi med bolj **racionalno sistematiko** in obenem bolj **intuitivnim prepoznavanjem mitskih transmutacij**.

(NEKATERI) METODOLOŠKI PROBLEMI

- LAHKO REČEMO, da je **Claude Lévi-Strauss**, kot strukturalistični antropolog (1908-2009), s svojim raziskovanjem »osnovnih« mitov v Amazoniji, konec 40-ih let in nato v 50-ih letih, ne samo zastavil kasnejše raziskave, ki so privedle do »mitokritike«, temveč je opozoril na posebnosti same METODE RAZISKOVANJA. Se pravi, da je vzporedno z Durandom, ki se je trudil uveljaviti svoj pristop, MITOKRITIKO, izhodiščno tudi on kot ANTROPOLOG, **LÉVI-STRAUSS ŽE POUDARJAL NUJNOST DRUGAČNE POVEZAVE MED OPAZOVALCI IN OPAŽENIM, SIMBIOZO; ZAGOTOVO TUDI MEDSEBOJNE VPLIVE:**
- **OBRAVNAVANI MATERIAL torej NAREKUJE METODO!** In to gradivo ni racionalno/empirično – od tod NUJA SPREMEMBE V »KARTEZIJANSKI« PARADIGMI (ali empirični paradigmi dunajskega kroga, gl. zgoraj).

CLAUDE LÉVI-STRAUSS O METODI RAZISKOVANJA MITOV (IZ ČLANKA V *PRIMERJALNI KNJIŽEVNOSTI*, 2018, STR. 66):

Študij mitov dejansko predstavlja metodološki problem: **ni ga mogoče zožiti na kartezijansko načelo drobitve težavnosti** na toliko delcev, kot jih potrebujemo, da težavnost razrešimo. **Analiza mitov nima končnega cilja**, tudi **ne skrite enotnosti**, ki bi se pokazala na koncu razgraditvenega procesa. **Teme se podvajajo v neskončnost**. Takoj ko mislimo, da smo jih razvozlali in jih ločili, se že spet spojijo in se pridružijo pretoku sorodnih in nepredvidljivih silnic. Posledično je **enotnost v mitu le hipotetična**, nikoli ne more zajeti dejanskega stanja ali posameznega trenutka. Vsaka razlaga imaginarnega pojava mora tako težiti k sintetični obliki mita in se ne izgubiti v zmedi **nasprotij**. [...] Lahko bi torej trdili, da je **znanost o mitih anaklastična**; to v širšem smislu, ki ga utemeljuje etimologija tega izraza, pomeni, da **hkrati vključuje** odbite in lomljene žarke. [...] Razkorak med posameznimi sekvencami in mitsko tematiko je torej temeljna razsežnost mitskega mišljenja. (*Le Cuit et le Cru*, 1964, 13, moj prevod)

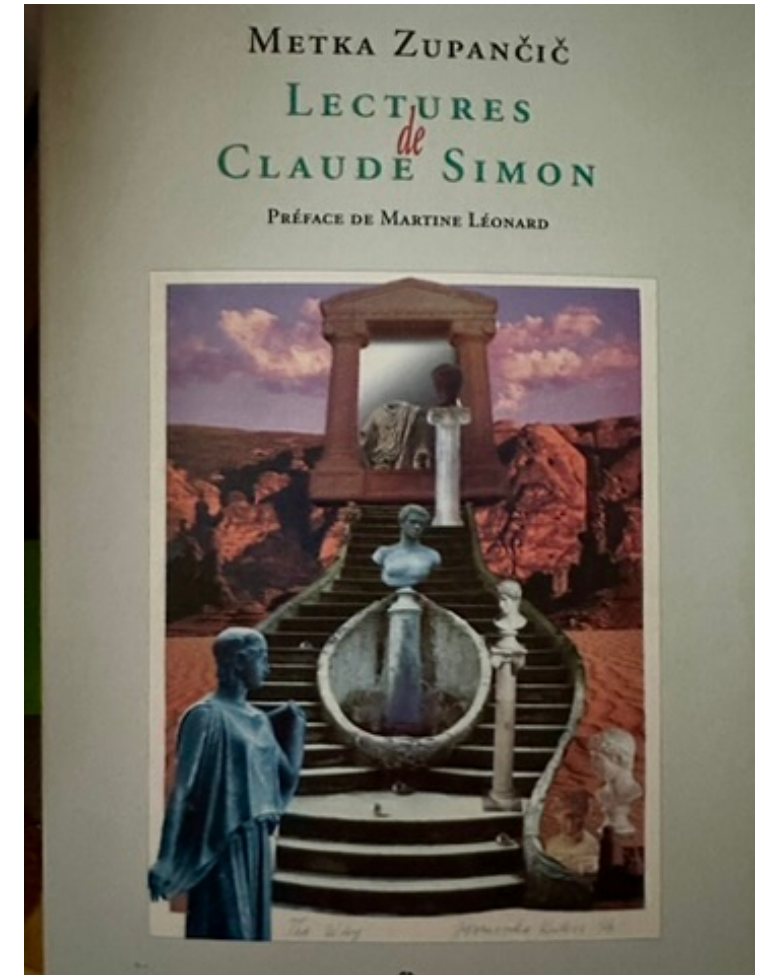
Mitsko mišljenje ni nikoli dokončno, ker ga ne zanimata ne začetna točka ne cilj: vedno ga čaka še izpolnjevanje dodatnih nalog. Tako kot obredov tudi mitov ni mogoče dokončati. Ko smo **poskusili posnemati spontano gibanje mitskega mišljenja**, se je tudi **naše prizadevanje** [...] moralo **prilagoditi njegovim zahtevam** in spoštovati njegov ritem. Tako je ta knjiga o mitih po svoje prav tako postala mit. (*Le Cuit et le Cru*, 1964, 14, moj prevod)

RAZLOGI ZA »OBROBNOST« MITOKRITIKE V LITERARNIH/ KULTUROLOŠKIH VEDAH = ZAVRAČANJE METAFIZIKE!

- OSEBNA IZKUŠNJA: KLJUB OBJAVAM, SUBVENCIJAM ... = dolgoletna NUJNOST DOKAZOVANJA »UTEMELJENOSTI« lastnega videnja arhetipske naravnosti VSE literature
- POTENCIALNO (MOJ) **GLAVNI DOPRINOS K MITOKRITIKI** je »drugačno«, **širše pojmovanje vpliva orfičnega mita na praktično vso zahodno literaturo** – čeprav je nemogoče »znanstveno« dokazati, ZAKAJ ima orfična figura (še vedno) takšen vpliv – tudi ne, KAKŠNE SO RAZSEŽNOSTI TEGA MITA.
- Se pravi, da gre za CELOSTNO DOJEMANJE ORFIČNEGA MITA / ORFIČNE ZGODBE **KOT SISTEMA, KI POVEZUJE TAKO REKOČ VSE DOMENE ČLOVEŠKEGA UMA** (kar sem razvila na osnovi knjige *The Orphic Voice*, Elizabeth Sewell, Yale UP, 1960; New York Review Books, 2022). Nekaj ključnih idej (moja ocena ponatisa knjige, :*CompLit* 2023-1, nº 5 (str. 228-231):
- SEWELL o mitu: “provides, in its narrative, a **method by which to pursue its inquiry**” (5).
- “All striving and learning is mythologizing” (28) is a statement that might predict the recent advances in human cognition studies while also referring to the ancient Buddhist understanding of life. Sewell nevertheless focuses exclusively on Orpheus whose all-inclusive nature is manifested through **five types of formal systems: (1) dance and ritual; (2) music and rhythm; (3) plastic art and all forms of visual pattern; (4) mathematics; (5) word-language (...)**” (str. 229)

MOJA ANALIZA CLAUDA SIMONA, PREDVSEM
ROMANA *GEORGIKE* (*LES GÉORGIQUES*, 1981,
PREVOD MZ, CZ, 1986)

**PREVERJANJE ŽE SKORAJ MISTIČNIH,
VSEPOVEZOVALNIH ZNAČILNOSTI ORFIČNEGA MITA
/ PETIH FORMALNIH SISTEMOV NA DELIH**
FRANCOSKEGA PISATELJA, NOBELOVCA CLAUDA
SIMONA (1913-2005), KI JE »NAČELOMA«
ZAVRAČAL »DUHOVNOST« – KI JE SICER
»ZAVESTNO«/NEZAVEDNO UPORABIL ELEMENTE
ORFIČNEGA MITA, PREDVSEM IZ GLASBENEGA SVETA
(GLUCK, *ORFEO* – »CHE FARÒ SENZA EURIDICE?«).
DA BI BIL OZNAČEN ZA »MODERNEGA ORFIKA«, MU
JE BILO IZRAZITO TUJE. PRAV TAKO NI OZAVESTIL
SVOJE NAJVEČJE INOVACIJE, **ANALOGNIH POVEZAV**
IN PRETOČNOSTI MED RAZLIČNIMI PLASTMI V
SVOJIH ROMANIH – KJER SO VSI ELEMENTI V ODSEV
VSEM DRUGIM.

Toronto, Éditions du GRÉF, 2001

VSE V MITIH JE VES ČAS PRISOTNO / NAVEZAVA NA ORFIČNI MIT

- Različne variante posameznega mita so ves čas »dosegljive« naši zavesti
- Vsaka nosi svoje semantične / pomenske / simbolne posebnosti/ značilnosti
- Orfična religija (5. st. PNŠ ali še prej, pogosto navedena v navezavi na Pitagoro) – delitev med telesom in duhom z željo po osvobajanju od zemeljskih vezi / z rituali »seganja v onostranstvo«
- --s ključnim **mitom katabaze**, poti na drugo stran (ki naj bi bila uspešna, ker pesniki od tam, v stiku z muzami, dobivajo navdih za svoje ustvarjanje)
- --kot osnova za »utelešenje« v »zgodbi« (ali različnih zgodbah) o Orfeju in Evridiki
- --katabaza pri Orfeju je **tragična** – Evridika zaradi Orfejeve »napake« (pogleda nazaj, nezaupanja v logiko onostranstva) **ostane v podzemlju**
- --kar se zdi **DOKAZ O ŽE PREVLAJUJOČEM PATRIARHATU V GRŠKI DRUŽBI** – ženska duhovna energija je obsojena na »smrt«

NOVA EVRIDIKA: NE ŽELI NAZAJ V (OBIČAJNO) »REALNOST« // ALI // SE VRAČA KOT SUVEREN SUBJEKT

- gledališko/plesni dogodek **ORFEJ IN EVRIDIKA**, Cankarjev dom, jan./febr. 2026:
- Urša Majcen (besedilo), Sašo Vollmaier (glasba), Jan Krmelj (režija) in Iztok Kovač (koreografija)
- Urša Majcen uporabi mitem **orfične katabaze** s prav tako (kot v najbolj znani inačici mita) neuspešno **anabazo** (vrnitvijo v tostranstvo brez Evridike)
- tu se »druga dimenzija« (smrt?) za ženske like (Virginio Wolf, Sylvio Plath, Sarah Kane ... kot ozaveščene Evridike, z delnim prekrivanjem s Perzefono) izkaže za **primernejšo, bolj zaželeno**.
- **O DRUGAČNI, »NOVI« EVRIDIKI, ki se VRAČA V TOSTRANSTVO KOT SUVERENA OSEBA**, ki za svojo »rešitev« NE POTREBUJE VEČ ORFERJA, pričajo številna (feministična) dela s konca 20. stoletja
- Z raziskavami: (MZ, ur.) »Orphée et Eurydice: mythes en mutation«, kanadska revija *Religiologiques*, 1997
- Knjiga *Réécriture des mythes: l'utopie au féminin*, ur. skupaj z Joëlle Cauville, Rodopi, 1997
- Med zadnjimi objavami: *Le mythe au féminin et l'(in)visibilisation du corps*, Brill, 2021, ur. Brigitte Le Juez in MZ.

RAZISKAVE MITSKIH ELEMENTOV V SODOBNI, PREDVSEM FRANKOFONI ŽENSKI KNJIŽEVNOSTI

ZAKAJ RAZISKOVANJE PREDVSEM DEL **HÉLÈNE CIXOUS** (1937)?

- uteleša tipično francosko intelektualko: rojena večkulturnim židovskim staršem v Oranu, v tedanji francoski Alžiriji,
- takoj po zgodnji maturi kot »prava Francozinja« odšla v Francijo, najmlajša dotlej zagovarjala svoj doktorat o Jamesu Joyceu (in vlogi literature kot nadomestka za vse izgubljeno),
- vključena v osrednja intelektualna dogajanja v Franciji; prijateljstvo z Jacquesom Derridajem (dekonstrukcija).
- napisala nad 190 del, v bistvu pa je ostala pretežno »hermetična« v svoji nadvse kompleksni prozi, ki zelo pogosto sega v metafiziko,
- intertekstualne, analogne povezave, polne simbolov, so ves čas v »združevanju nasprotij«, ki velja za osnovno značilnost mitološkega načina pisanja.
- njen slog je odraz povsem drugačnega načina razmišljanja (od uveljavljenega francoskega kartezijskega pristopa).

SEVERNO-AMERIŠKA GLORIFIKACIJA HÉLÈNE CIXOUS IN NJENI ODMEVI PO SVETU

- V ZDA velja za eno izmed »boginj« francoskega feminizma, skupaj z Luce Irigaray in Julio Kristevo.
- Glorifikacija kot tipični predvsem severnoameriški odnos do »vrednot« in tudi »korifej«, ki v sekularizirani »znanosti« veljajo za neovrgljive, dokler jih ne nadomestijo nove.
- V pretežno »cinično« naravnani Franciji ima Cixous ugled glede na vlogo, ki jo je igrala v akademskem svetu (ustanovitev novega tipa univerze v Vincennes-u po dogajanjih leta 1968), feminizmu (z aktivno vlogo pri ustanavljanju ženskih gibanj, založb, sodelovanja) ... in sodobni filozofiji (njena povezava z Derridajem). Od vseh njenih del je najbolj berljiv esej »Smeh Meduze«:
- »Kultni esej«, ki je uveljavil pojem »ženske pisave« (« écriture féminine ») :
- « Le Rire (rire?) de la Méduse (méduse?) » (1975; ponatis 2024, pred tem vključitev eseja v knjigo z istim naslovom in z dodatnimi komentarji, 2010)
- Ameriški prevod osnova za kasnejše prevode v številne druge jezike (komentar in kritika tovrstnih postopkov same Cixous, 2010)
- Slovenski prevod (vir: Cobiss)
- Hélène Cixous (1937), Barbara Pogačnik (1973), »Smeh meduze in druga besedila«, Ljubljana : Društvo Apokalipsa, 2005

NEIZOGIBNA VPRAŠANJA GLEDE NA PREVODE IN NJIHOV POTENCIALNI VPLIV NA OBLIKOVANJE SPLOŠNE ZAVESTI

Dodatna objava (COBISS): »Smeh Meduze«

Vir: Apokalipsa : revija za preboj v živo kulturo. - ISSN 1318-3680 (Št. 90/91/92, 2005, str. 13-37)

Vrsta gradiva - članek, sestavni del

Leto - 2005

Slovenski prevod kot PRIMER, kako je s stališča literarne teorije mogoče obravnavati ta esej in katere »probleme« nakazuje:

--- kdo/kaj je »meduza« / »Meduza«?

--- kako se prevoda loteva prevajalka, s kakšnim predznanjem in s kakšnim namenom?

KAKO ODGOVARJATI NA TA VPRAŠANJA? KATERI PRISTOPI SO LAHKO KORISTNI? = INTERDISCIPLINARNOST MITOKRITIKE

- --- feminizem (kateri feminizem? v čem je zasidran, kakšna stališča zagovarja, zakaj?)
- --- jezikoslovje in tudi prevodoslovje (m ali M? Kakšne posledice ima ta ali oni zapis? – že v francoščini, kjer je še dodatno »zapleten« dodani določni člen »la« pred imenom – in nato v slovenščini)
- --- zgodovinoslovje (od kod m/Meduza? zakaj? Kako in zakaj ji uspe načenjati PATRIARHAT? Kako daleč ji je preobrat uspel?)
- --- antropologija, etnografija (kaj pomeni Meduza – kot mit, kot simbol, kot globlji arhetip?)
- --- psihologija, medicina, psihiatrija, psihoterapija, psihoanaliza, še posebej »integrativni«/ »alternativni«, »neznanstveni« = »nepreverjeni« pristopi (pomen smeha za notranje ravnotežje = »joga smeha«...)
- --- filozofija (logika: ali sta pojem »smeh« in »meduza« združljiva?) – dekonstrukcija!
- --- Carl Linné in njegova taksinomija (njegova odločitve, kako poimenovati »meduze«)
- <https://www.botanicni-vrt.si/carl-linne-2025>, Dr. Jože Bavcon Botanični vrt Univerze v Ljubljani: Carl Linné (23. maj 1707– 10. januar 1778), švedski botanik, zdravnik in zoolog, geolog, etnobotanik - skratka polihistor, velja za očeta taksonomije in enega začetnikov sodobne ekologije. S pionirskim delom pri poimenovanju rastlin z latinskimi imeni je botaniki in zoologiji dal znanstveno podlago, ki omogoča globalno razumevanje. = SE PRAVI, **PRISOTNOST ARHETIPOV V BIOLOŠKIH ZNANOSTIH!**

MITOKRITIKA IN RAZLAGA TEGA ESEJA

interdisciplinarni ali celo pluridisciplinarni, celostni pristop, ki upošteva nujno DEKONSTRUKCIJO (zgornja vprašanja so že vezana na dekonstrukcijski/razgrajevalni način razmišljanja) in se posveča **ZGODOVINI IN PREOBRAZBI KLASIČNIH MITOV (za katerimi nujno odkriva OSNOVNE STRUKTURE = ARHETIPE.**

zasidrani KJE? V ZAVESTI? V TELESU? KJE JE ZAVEST? = kvantna psihologija, fizika, medicina ...

--- za kakšno REAKTUALIZACIJO GRŠKEGA MITA MEDUZE gre pri Cixous?

--- Zakaj? Kako, da je za utemeljitev ženskega pisanja izbrala prav Meduzo?

--- Kakšna je vloga SMEHA? **PARADOKS, OKSIMORON**, COINCIDENTIA OPPOSITORUM (Jung) = mitski način mišljenja = povezovalnost, »neizključitvenost«

----- Vladimir Propp (1984: 124-146) o »Princesi Nesmejani« = rojenice, ki s smehom pospremijo novorojenega otroka v življenje / v peklu ni smeha = smeh je življenje ...

Miriam Drev v svoji kritiki nakazuje osnovni »problem« tega eseja – prelom s patriarhatom:

Lomi z Zakonom Očeta : Hélène Cixous, Smeh meduze in druga besedila ...

Drev, Miriam Vir: [Delo. - ISSN 0350-7521](#) (Leto 48, št. 171, 26. jul. 2006, str. 19)

ZA ZAKLJUČEK: ODGOVORI NA NEKATERA VPRAŠANJA

- Uporabnost mitokritike v širši kulturologiji?
- **José Manuel Losada** in njegovi širokopotezni projekti (želel bi jih razširiti na celotno Evropo): prisotnost mitskih elementov v arhitekturi, slikarstvu, okoljevarstvenosti, glasbi, predvsem v danes prevladujočih vizualnih umetnostih (bienalni kongresi na univerzi Complutense v Madridu) / številne raziskovalne skupine na to tematiko tudi na drugih španskih univerzah, povezane z UCM.
- Najljubši mit? Nedvomno vse, kar se navezuje na orfizem (ki ostaja »neskončna zgodba« po vseh letih raziskovanja).
- UI, postmodernizem, etika, miti ... : CRI2i, pred kratkim obnovljena mednarodna mreža za raziskovanje imaginarnega (vodi jo uveljavljeni francoski filozof in strokovnjak za imaginarno Jean-Jacques Wunenburger, podpredsednik je romunski profesor Corin Braga), z mesečnimi virtualnimi seminarji, se letos ukvarja prav s temi vprašanji – v navezavi na arhetipe, ki jih UI (tudi) razpoznava – ali pa ne.

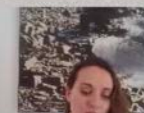
Imaginaires en transition : mythe et intelligence artificielle

1. La métamorphose de l'anthropomorphe, du mythe aux imaginaires contemporains ;
2. Le corps comme médium épistémologique, à travers trois niveaux de métamorphose (à l'extérieur, à l'intérieur et au-delà du corps) ;
3. la dématérialisation numérique et l'IA, avec les continuités et les ruptures qu'elles introduisent dans notre façon de penser la créativité.

Imaginaires en transition : mythe et intelligence artificielle

Silvia Neri

Silvia Neri

Séminaires du CRI2i 2025 - 2026

Les imaginaires en mouvement :
héritages, archétypes et nouveaux horizons

Séance #4

Imaginaire et IA :

langages et mythes contemporains

Laura Tusa Ilea (Université de Babeş-Bolyai, Roumanie)

Silvia Neri (Université de Paris 8, France)

● **En direct**

21 janvier 2026, à 17h (heure de Paris)

En attente de CRI2i
21 janvier à 17:00

Imaginaire et IA : langages et mythes co

Imaginaire et IA : langages et mythes contemporains

IZBRANA BIBLIOGRAFIJA (FORMAT CITIRANJA SE RAZLIKUJE GLEDE NA VIRE)

- Bakhtine, Mikhaïl. *Le principe dialogique. Suivi de :Écrits du cercle de Bakhtine*, trad. et présenté par Tzvetan Todorov, Paris, Seuil, 1981.
- Cixous, Hélène. *Le Rire de la Méduse*. Paris : Gallimard, 2024. [L'Arc, vol. 61, 1975, consacré à Simone de Beauvoir]
- . *Le Rire de la Méduse et autres ironies*. Avec la préface de Frédéric Regard. Paris : Galilée, 2020.
- Durand, Gilbert. *Champs de l'imaginaire*. Textes réunis par Danielle Chauvin. Grenoble: ELLUG, 1996.
- . *Figures mythiques et visages de l'œuvre. De la mythocritique à la mythanalyse*. Paris: Berg International, 1979.
- . *Sciences de l'homme et tradition*. Paris: Albin Michel, 1979.
- . *Les structures anthropologiques de l'imaginaire. Introduction à l'archétypologie générale*. Paris: Bordas, 1969 (Paris: Presses universitaires de France, 1960).
- Eliade, Mircea. *Aspects du mythe*. Paris: Gallimard, 1963 (angl. *Myth and Reality*. New York: Harper & Row, 1963).
- Köhler, Eckehart (1991). Metaphysics in the Vienna Circle. In: Uebel, T.E. (eds) Rediscovering the Forgotten Vienna Circle. Boston Studies in the Philosophy of Science, vol 133. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-011-3182-7_10
- Leitch, Vincent B., ur. *The Norton Anthology of Theory and Criticism*. New York: W.W. Norton, 2010.
- Lévi-Strauss, Claude. *Mythologies. Le Cru et le Cuit*. Paris: Plon, 1964.
- Losada, José Manuel. *Mitocrítica cultural: Una definición del mito*. Madrid: Akal, 2022.
- Losada Goya, José Manuel, ur. *Mitos de hoy*. Berlin, Logos Verlag, 2016.
- , ur. *Nuevas formas del mito. Una metodología interdisciplinar*. Berlin: Logos Verlag, 2015.
- , ur. *Mito y mundo contemporáneo: la recepción de los mitos antiguos, medievales y modernos en la literatura contemporánea*. Bari: Levante Editori, 2010.
- Losada Goya, José Manuel, in Marta Guirao Ochoa, ur. *Myth and Subversion in the Contemporary Novel*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 2012.
- Losada Goya, José Manuel, in Antonella Lipscomb, ur. *Myth and Emotions*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 2017.
- , ur. *Myths in Crisis*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, 2015.
- , ur. *Mito e interdisciplinariedad*. Bari: Levante Editori, 2013.
- Propp, Vladimir Iakovlevich. *Theory and History of Folklore*. Transl. Ariadna Y. Martin and Richard P. Martin. Ed. Anatoly Liberman. Minneapolis: University of Minnesota Press, coll. *Theory and history of literature*: vol. 5, 1984.
- Sewell, Elizabeth. *The Orphic Voice. Poetry and Natural History*. Introduction David Schenck. Series: NYRB Classics. New York: New York Review Books, 2022 [1960]. 463 p. ISBN: 9781681372181 [*The Orphic Voice*, New Haven: Yale University Press, 1960.]
- Uebel, Thomas, "Vienna Circle", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.). URL = <https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/vienna-circle/>

MZ, OBJAVE, VEZANE NA MITOKRITIKO

- Avtorske monografije:

Les écrivaines contemporaines et les mythes. Le remembrement au féminin, Pariz, Karthala, 2013.

Hélène Cixous: texture mythique et alchimique, Birmingham, Alabama, SUMMA Publications, Inc., 2007.

Lectures de Claude Simon. La polyphonie de la structure et du mythe, Toronto, Les Éditions du GREF, 2001.

- Uredništvo/souredništvo:

--- in Brigitte Le Juez, ur., *Le mythe au féminin et l'(in)visibilisation du corps*, Leiden; Boston, Brill, 2021.

MZ, članek : “(La) Méduse : comment le corps d’un mythe est-il appréhendé ?” 15-36.

--- in Laura Pereira Domínguez, ur., *Journal of Comparative Literature and Aesthetics—JCLA*, Special Issue: “The Eternal Return of Myth” (Vol. III) – “The Fascination with Myths in Contemporary (Audio)visual Productions”, Vol. 43, No. 4 (Winter 2020).

--- ur., *La mythocritique contemporaine au féminin. Dialogue entre théorie et pratique*, Pariz, Karthala, 2016.

--- in Hélène Marcotte, ur., *Tangence*, « La présence des mythes dans la littérature contemporaine ». Rimouski, Québec, Canada, Université du Québec à Trois-Rivières et Rimouski, 2013.

--- ur., *Death, Language, Thought. On Gérard Bucher’s L’imagination de l’origine*. Birmingham, SUMMA Publications, Inc., 2005.

--- ur., *Hermes and Aphrodite Encounters*. Birmingham, AL, SUMMA Publications, Inc., 2004.

--- in Myriam Watthee-Delmotte, ur., *Le Mal dans l’imaginaire littéraire français (1850-1950)*. Ottawa, Éditions David; Pariz, L’Harmattan, 1998.

--- in Joëlle Cauville, ur., *Réécriture des mythes : l’utopie au féminin*, Amsterdam/ Atlanta, GA, Rodopi, 1997.

--- ur., « Orphée et Eurydice: mythes en mutation », *Religiologiques* 15, printemps 1997.

--- ur., *Mythes dans la littérature contemporaine d’expression française*. Ottawa, Éditions du Nordir, 1994.

MZ, IZBOR ZNANSTVENIH ČLANKOV V NAVEZAVI NA MITOKRITIKO

« L’imaginaire insulaire de la précarité chez **Ananda Devi** : Soupir (2002), La vie de Joséphin le fou (2003) et Le jour des caméléons (2023) », *Women in French*, November 2025. <https://doi.org/10.48707/FFDP-ET96>

« Mise en abyme intertextuelle, circulaire, perpétuelle : *Triptyque*, cinquante ans après ». *Cahiers Claude Simon* n° 19, automne 2024, « Relire *Triptyque* et *Leçon de choses* » : 103-115.

“**The Gender of Mythmaking**,” *CompLit. Journal of European Literature, Arts and Society*, n° 7, 2024 – 1, *Mythical Narratives in Comparative European Literature / Le récit mythique dans la littérature européenne comparée* : 175-191. DOI : 10.48611/isbn.978-2-406-16970-3.p.0175

« Les mythocritiques contemporaines face à l’océan Indien : le regard sur certaines œuvres d’**Ananda Devi** ». In : *Pensées du Grand Océan. Mythes et mythifications dans l’océan Indien*, sous la direction de Guilhem Armand, Élisabeth Huet & Carpanin Marimoutou. Saint-Denis, La Réunion : Le Corridor Bleu – Presses Universitaires Indianocéaniques, 2024. 79-95.

« **Yvon Rivard**, *L’Ombre et le Double*: les mots-espaces-temps et leurs dédoublements perpétuels », *L’irrationnel à l’épreuve de la littérature : figures, textes et pratiques* / sous la direction de Jean Valenti, Maria Fernanda Arentsen et Jorge Machín Lucas. Winnipeg, Manitoba: Presses Universitaires de Saint-Boniface. 50-60.

“**Wim Wenders**, *Until the End of the World* (1991): Apocalypse and Beyond.” José Manuel Losada & Antonella Lipscomb (eds.), *Mito y ciencia ficción*, Madrid, Sial/Trivium, 2021. 133-142.

“**Divakaruni’s** *Before We Visit the Goddess*: overcoming fears and instabilities.” In Kaisa Kaukiainen, Kaisa Kurikka, Hanna Mäkelä, Elise Nykänen, Sanna Nyqvist, Juha Raipola, Anne Riippa, and Hanna Samola (eds.), *Narratives of Fear and Safety*. Tampere: Tampere University Press, 2020. 289-314. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122967/978-952-359-014-4.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

“Films, the Visual, and their Effects on our Minds and Emotions.” *JCLA*, Special issue: **The Eternal Return of Myth** (Vol. III), 2020 – *The Fascination with Myths in Contemporary (Audio)visual Productions*: 4-14. <http://jcla.in/journal-of-comparative-literature-and-aesthetics/current-issues/>

“**Aronofsky’s** *Mother!* (2017): The disturbing power of syncretic mythical paradigms.” *Myth and Audiovisual Creation*. José Manuel Losada & Antonella Lipscomb, eds. Berlin: Logos Verlag, 2019. 103-114.

“**Mitokritika in sodobna literarna veda**”, *Primerjalna književnost* 41.3 (Nov. 2018): 59-76.

MZ ČLANKI, IZBOR, #2

“**Literature, Mythology, Orphism:** ‘Language as God’ in the French *Nouveau Roman*.” *Journal of Comparative Literature and Aesthetic*, special issue “The Eternal Return of Myth: Myth Updating in Contemporary Literature,” Ana Gonzales-Rivas Fernandez and Antonella Lipscomb, guest editors, 40.2 (2017): 53-66 (published in Spring 2018).

“Uncanny Intertextuality: **Hélène Cixous** and **Peter Ibbetson** (Philippines: prédelles).” *Cixous after/depuis 2000*. Elizabeth Berglund Hall, Frédérique Chevillot, Eileen Hoft-March, and Mirabel Peñalver Vicea, eds. Amsterdam, Netherlands: Brill, December 2017. 191-208.

“**Orpheus and Eurydice** rewritten, in works by Hélène Cixous and Claude Simon.” *Myths and Emotions*. José Manuel Losada Goya and Antonella Lipscomb, eds. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2017. 199-210.

“**Kristeva’s** *The Samurai*: ‘Camouflage of sacredness in a desacralized world’.” *Myths in Crisis. The Crisis of Myth*. José Manuel Losada Goya and Antonella Lipscomb, eds. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Press, England, UK, 2015. 303-12.

“**New Feminine Myths** as Builders of New Transcultural Horizons.” *Transcultural Negotiations of Gender: Studies in (Be)longing*. Indrani Mukherjee and Saugata Bhaduri, eds. Springer Publications (India), 2015. 15-24. DOI https://doi.org/10.1007/978-81-322-2437-2_2

“**Ananda Devi** dans le feu révélateur et transformateur des mythes.” *Les cahiers du GRELCEF* 6, August 2014 (Univ. of Western, London, ON, Canada): 161-78. Web. www.uwo.ca/french/grelcef/cgrelcef_06_numero.htm.

« La conjonction des imaginaires : **Gilbert Durand** et les mythes indiens réécrits chez **Chitra Banerjee Divakaruni** », *L’imaginaire durandien en terre d’Amérique*. Raymond Laprée and Christian Bellehumeur, eds. Québec: Presses de l’Université de Laval, (December) 2013. 61-75.

“Spices Between East and West: **Chitra Banerjee Divakaruni’s** *The Mistress of Spices*.” *Myths and Interdisciplinarity*. Antonella Lipscomb and José Manuel Losada Goya, eds. Bari, Italy: Levante Editori, (October) 2013. 229-251.

« **Marie-Sissi Labrèche** et l’exploration des limites (érotiques) de l’être », *Mythe et érotisme dans les littératures contemporaines de l’extrême contemporain*. Efstratia Oktapoda, ed. Amsterdam-New York: RODOPI, (October) 2013. 113-129.

« **Andrée Christensen**, aux dimensions exaltées, alchimiques, cosmiques », *Écrire au féminin au Canada français*. Johanne Melançon, ed. Sudbury, ON, Canada: Prise de parole, 2013. 203-223.

« Mythes porteurs de séismes? La figure d’Ariane chez **Claire Lejeune** et **Jacqueline De Clercq** », *Contemporary French and Francophone Studies: SITES* (Séismes/Seismic Shifts II). Mária Minich Brewer, Judith E. Preckshot, guest eds. 14, 5 (December 2010): 553-560.

« **Andrée Christensen** tout à fait mythique ». *Otago French Notes* (Otago, New Zealand), « *Mythes et symboles dans la littérature francophone* », Constantin Grigorut and Elena-Brandusa Steicius, eds. October (2010): 131-142.